

*Балакірева О. М.,
канд. соціол. наук*

Дмитрук Д. А.

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ НАСЕЛЕННЯ: ЕЛЕКТОРАЛЬНІ НАСТРОЇ ТА ОЧІКУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ НАПЕРЕДОДНІ ВИБОРІВ (ЛЮТИЙ¹ ТА БЕРЕЗЕНЬ² 2006 р.)

Електоральна активність населення за місяць до парламентських виборів

За даними проведених опитувань, українці зберігають доволі високий інтерес до політичного життя країни. За місяць до виборів поживалення політичного життя найбільшою мірою мобілізувало прихильників двох ідейно-політичних напрямів: того, що орієнтується на поєднання ідеї ринкової економіки з об'єднанням України з Росією, та національно-демократичний.

Уже другий місяць поспіль ми відмічаємо стабільну частку прихильників так званих „позаідеологічних” течій, що відстоюють ідеї громадського контролю за діями влади.

Таблиця 1

Динаміка відповідей респондентів на запитання: „Який ідейно-політичний напрямок найбільшою мірою відповідає Вашим власним переконанням?”, %

	Травень 2004 р.	Лютий 2005 р.	Травень 2005 р.	Серпень- вересень 2005 р.	Жовтень 2005 р.	Грудень 2005 р.	Січень 2006 р.	Лютий 2006 р.
Національно-демократичний	11	18	18	18	13	14	18	18
Політичний напрямок, що поєднує ідеї ринкової економіки і об'єднання України з Росією	8	-	14	15	14	17	18	17
Комуністичний	14	8	6	8	7	7	6	8
Соціал-демократичний	8	15	8	5	5	7	8	8
Соціалістичний	8	8	5	5	4	6	6	7
“Зелений”	8	2	5	5	6	6	5	2
Неполітичний рух, який відстоює ідеї громадського контролю за діями влади	-	-	-	-	-	3	4	3
Християнсько-демократичний	4	4	3	3	2	2	3	2
Ліберальний	2	3	3	2	2	2	1	2
Радикально-націоналістичний	1	2	1	2	1	1	1	1
Інше	0,2	1	1	1	0	1	1	1
<i>Жодний</i>	15	12	11	11	12	12	8	9
<i>Я не орієнтуюся в політичних течіях</i>	17	14	18	16	22	17	16	17
<i>Важко відповісти</i>	7	7	7	9	12	5	5	5

¹ Опитування проводилося з 18 по 22 лютого 2006 р. в усіх областях України, АР Крим та місті Києві. Всього опитано 3056 респондентів віком від 18 років і старше. Вибіркова сукупність – національна, репрезентативна, зі збільшеним представництвом малих населених пунктів (малі міста, смт та села). Опитування проведено у 172 населених пунктах України: столиці, 24 обласних центрах, м. Севастополі, 65 інших містах та 81 селі. Стандартні відхилення при достовірних 95 відсотках і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять 1,10 – 1,83 відсотка. Метод опитування – персональне інтерв'ю за місцем проживання. Рівень досягнення респондентів – 80%.

² Опитування проводилося з 2 по 7 березня 2006 року в усіх областях України, АР Крим та місті Києві. Всього опитано 1965 респондентів віком від 18 років і старше. Стандартні відхилення при достовірних 95 відсотках і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять 1,36 – 2,26 відсотка. Метод отримання інформації: індивідуальне інтерв'ю за місцем проживання респондента „віч-на-віч”. Рівень досягнення респондентів – 86%.

Ідейно-політичні уподобання населення суттєвим чином залежать від регіональних особливостей. Національно-демократичний напрям найбільшою мірою підтримують опитані в Західному регіоні (43%). Є ще два регіони, в яких національно-демократичну ідеологію можна вважати найбільш популярною (Північ та столиця), однак, частка прихильників цих поглядів у названих регіонах вдвічі менша, порівняно із Західним регіоном.

Найпопулярнішими ідейно-політичними поглядами на Сході, Півдні та в АР Крим є прихильність до ринково-„інтернаціоналістських” поглядів.

Найбільш строкату ідейно-політичну картину можна спостерігати в Центральному регіоні, де майже однаковою популярністю користуються п’ять ідейно-політичних напрямів.

Таблиця 2

Розподіл відповідей на запитання: „Який ідейно-політичний напрям найбільшою мірою відповідає Вашим власним переконанням?”* залежно від регіону³ проживання, % (лютий 2006 р.)

	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
Національно-демократичний	43	11	21	8	13	1	22
Політичний напрям, що поєднує ідеї ринкової економіки і об’єднання України з Росією	2	9	7	26	38	46	5
Комуністичний	7	10	6	7	8	3	15
Соціал-демократичний	3	9	7	9	6	14	5
Соціалістичний	7	15	10	4	3	0	6
Жодний	5	6	18	9	10	1	9
Я не орієнтуюся в політичних течіях	15	21	16	20	12	6	18
Важко відповісти	6	9	4	8	1	2	7

* До таблиці включені варіанти відповідей, які обрали понад 5% опитаних респондентів.

Прихильність до тієї чи іншої політико-ідеологічної течії суттєвим чином не залежить від типів та розмірів населених пунктів, в яких проживають опитані, але залежить від вікових характеристик. Так, комуністична ідеологія до вподоби, передусім, літнім особам, соціалістичний напрям підтримується найбільшою мірою респондентами віком від 50 років.

Серед молоді найбільш популярні національно-демократичні та ринково-інтернаціоналістські погляди, що опосередковано засвідчує, що ці два напрями будуть продовжувати конкурувати впродовж ще чималого часу.

³ **Склад регіонів, які використані для аналізу регіональних особливостей:** Західний регіон: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області; Центральний регіон: Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Хмельницька, Черкаська області; Північний регіон: Житомирська, Київська, Сумська, Чернігівська області; Східний регіон: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області; Південний регіон: Миколаївська, Одеська, Херсонська області. АР Крим та м. Київ аналізуються окремо.

Таблиця 3

Розподіл відповідей респондентів на запитання:
 „Який ідейно-політичний напрям* найбільшою мірою відповідає Вашим власним переконанням?“, залежно від віку, % (лютий 2006 р.)

	18–28 років	29–39 років	40–49 років	50–59 років	60–99 років
Національно-демократичний	21	19	19	15	14
Політичний напрямок, що поєднує ідеї ринкової економіки і об'єднання України з Росією	15	20	17	18	17
Комуністичний	1	4	4	7	18
Соціал-демократичний	10	8	9	10	4
Соціалістичний	3	5	7	9	9
Жодний	10	10	9	8	6
Я не орієнтуюся в політичних течіях	20	15	17	15	18
Важко відповісти	5	6	4	6	6

* До таблиці включені варіанти відповідей, які обрали більш ніж 5% опитаних респондентів.

Готовність населення брати участь у парламентських виборах 2006 р.

Загострення політичної боротьби та поширення політичної реклами спричинило зростання активності виборців та зацікавленості громадян наступними виборами. Про свою готовність прийти на виборчі дільниці та проголосувати під час інтерв'ю заявила переважна більшість опитаних (91%). Загалом, за отриманими даними, засвідчили впевненість, що братимуть участь у голосуванні, 72% опитаних, ще 19% заявили, що вони „скоріше за все” будуть голосувати.

Таблиця 4

Динаміка відповідей респондентів на запитання:
 „Чи збираєтеся Ви взяти участь у виборах до Верховної Ради України, які повинні відбутися в 2006 році?”, %

	Лютий 2005 р.		Березень 2005 р.		Травень 2005 р.		Вересень 2005 р.		Жовтень 2005 р.		Грудень 2005 р.		Січень 2006 р.		Лютий 2006 р.		Березень 2006 р.	
Так	60	83	61	83	57	81	62	85	66	83	59	83	65	88	64	91	72	91
Скоріше, так	23		20		24		23		17		24		23		27		19	
Важко сказати	13		12		9		6		6		7		3		3		4	
Скоріше, ні	2	4	3	7	5	10	4	9	6	11	4	10	5	9	4	6	2	5
Ні	2		4		5		5		5		6		4		2		3	

Таким чином, прогнозована явка виборців – на рівні 70%. Найбільшу готовність прийти на виборчі дільниці виявили опитані Західного та Східного регіонів країни. Меншу зацікавленість участю у виборах висловили опитані в АР Крим та м. Києві.

Таблиця 5

Розподіл відповідей респондентів на запитання:
„Чи збираєтеся Ви взяти участь у виборах до Верховної Ради України, які повинні відбутися в 2006 році?“, % по регіонах (березень 2006 р.)

	Захід		Центр		Північ		Схід		Південь		АР Крим		м. Київ ⁴	
Так	80	94	67	91	68	86	74	91	70	94	65	92	61	86
Скоріше, так	14		24		18		17		24		27		25	
Важко сказати	3		5		8		3		3		6		3	
Скоріше, ні	1	3	2	4	3	6	3	6	2	4	0	2	5	11
Ні	2		2		3		3		2		2		6	

Таблиця 6

Розподіл відповідей респондентів на запитання:
„Чи збираєтеся Ви взяти участь у виборах до Верховної Ради України, які повинні відбутися в 2006 році?“, % серед різних вікових груп (березень 2006 р.)

	18–28 років		29–39 років		40–49 років		50–59 років		60 та більше років	
Так	71	91	69	90	75	91	74	93	70	91
Скоріше, так	20		21		16		19		21	
Важко сказати	4		5		3		4		6	
Скоріше, ні	3	5	2	5	2	6	1	3	2	4
Ні	2		3		4		2		2	

Рейтинги та шанси політичних блоків та партій на початок березня

За даними проведеного опитування, суспільні настрої характеризуються позитивним ставленням до 8 політичних сил (до яких із симпатією ставиться більше 10% населення країни). Як можна побачити з наведених даних, окрім визнаних лідерів виборчих перегонів, до вісімки партій, що продовжують викликати більш-менш значну симпатію, належать УНБ Костенка і Плюща та Блок Н. Вітренко „Народна опозиція”.

За даними проведеного опитування, станом на 7 березня 2006 р. до партій, які здатні подолати 3-відсотковий бар’єр, можна віднести дев’ять політичних сил, а саме: Партію регіонів, Блок Ющенка „Наша Україна”, БЮТ, СПУ, КПУ, Народний блок Литвина (НБЛ), Блок Наталії Вітренко, УНБ Костенка і Плюща та блок ПОРА-ПРП.

⁴ Кількість опитаних в м. Києві < 100 осіб, для вибіркової сукупності такого розміру стандартне відхилення становить 6,0–10,0%.

Таблиця 7

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „До яких виборчих блоків чи партій Ви ставитеся з симпатією і хотіли б їх бачити у новому складі Верховної Ради?“, % (Сума відповідей не дорівнює 100%, тому що респондент міг обрати декілька варіантів)

	Лютий 2006	Березень 2006
Партія регіонів	33	39
Блок Юлії Тимошенко	25	32
Блок "Наша Україна"	27	31
Народний блок Литвина	15	18
Український народний блок Костенка і Плюща	18	18
Соціалістична партія України	16	17
Блок Наталії Вітренко "Народна опозиція"	11	11
"Громадянський блок ПОРА-ПРП"	9	10
Комуністична партія України	11	9
Опозиційний блок "НЕ ТАК!"	8	8
Партія "Віче"	1	4
Партія зелених України	0,4	3
Блок народно-демократичних партій (НДП)	0,3	2
<i>Інша</i>	11	12
<i>Не симпатизую жодному виборчому блоку, партії</i>	7	5
<i>Важко відповісти</i>	6	3

Особливістю громадської думки, що склалася на першому тижні березня, можна вважати зростання частки тих, хто каже, що прийде на вибори, але не визначився із тим, за яку політичну партію або блок голосувати. Частка таких респондентів стрімко зростає та зрівнялася із показниками середини літа, і зараз вона становить 17%.

Зважаючи на нерівномірність електоральних орієнтацій у різних населених пунктах, областях, результати вибіркового опитування не відбивають повну картину електоральних уподобань населення.

Таблиця 8

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Якби вибори до Верховної Ради України відбувалися у найближчу неділю, то за яку партію Ви б проголосували?“, серед тих, хто прийде на вибори та визначився із вибором, %

	Серед тих, хто братиме участь у голосуванні та визначився із вибором
Партія регіонів	31,5
Блок "Наша Україна"	17,4
Блок Юлії Тимошенко	15,3
Соціалістична партія України	6,5
Комуністична партія України	6,1
Народний блок Литвина	5,3
Блок Наталії Вітренко "Народна опозиція"	3,3
Український народний блок Костенка і Плюща	3,3
"Громадянський блок ПОРА-ПРП"	3,0
Опозиційний блок "НЕ ТАК!"	2,5
Партія "Віче"	0,9
Партія зелених України	0,8
Блок народно-демократичних партій (НДП)	0,7
<i>Інша</i>	<i>0,9</i>
<i>Проголосую проти всіх</i>	<i>2,5</i>

Таблиця 9

Динаміка електоральних уподобань населення України, %*, серед тих, хто прийде на вибори та визначився із вибором

	10/ 2005	12/ 2005	01/ 2006	02/ 2006	03/ 2006
Партія регіонів	18,7	29,7	31,5	30,1	31,5
Блок „Наша Україна”***	9,8	16,5	22	18,5	17,4
Блок Юлії Тимошенко	18,0	16,1	15,3	13,7	15,3
Соціалістична партія України	8,3	8,7	6,1	7,2	6,5
Комуністична партія України	8,7	8,1	6,0	6,9	6,1
Народний блок Литвина	5,7	3,6	5,7	5,7	5,3
Блок Наталії Вітренко "Народна опозиція"	2,1	2,4	1,2	3,3	3,3
Український народний блок Костенка–Плюща	1,1	0,2	0,7	3,2	3,3
"Громадянський блок ПОРА-ПРП"	0,9	–	0,8	2,4	3,0
Опозиційний блок "НЕ ТАК!"****	2,1	0,6	1,6	2,8	2,5
Віче	–	–	0,3	0,9	0,9
Партія зелених України	1,5	1,6	1,0	0,8	0,8
Блок НДП****	–	0,5	0,4	0,6	0,7
За іншу партію	7,3	4,0	2,0	2,4	0,9
Не підтримую жодну	15,8	7,9	4,4	1,5	2,5

* В таблиці наведені показники політичних партій та блоків, які отримали підтримку більш ніж 0,5% опитаних у січні 2006 року.

** До жовтня 2005 р. вимірювався рейтинг НСНУ.

*** До січня 2006 р. вимірювався рейтинг СДПУ(о).

**** До січня 2006 р. вимірювався рейтинг НДП.

Електоральні уподобання традиційно відрізняються залежно від регіонів опитування.

Таблиця 10

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Якби вибори до Верховної Ради України відбулися б у найближчу неділю й у списку були такі партії і блоки, за яку партію або блок Ви б проголосували”, % по регіонах

	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ ⁵
Партія регіонів	4	14	16	62	53	54	11
Блок "Наша Україна"	42	15	16	3	10	9	19
Блок Юлії Тимошенко	23	27	21	6	10	3	26
Соціалістична партія України	3	8	17	3	3	1	7
Комуністична партія України	1	10	4	5	4	11	3
Народний блок Литвина	5	6	10	3	5	5	12
Блок Н. Вітренко "Народна опозиція"	0	1	2	3	6	4	0
Український народний блок Костенка і Плюща	7	2	2	2	0	1	5
Громадянський блок ПОРА-ПРП	5	6	3	1	0	0	5
Опозиційний блок „НЕ ТАК!”	1	2	1	3	3	2	1
Проголосую проти всіх	2	3	2	3	1	3	3

⁵ Кількість опитаних в м. Києві – 100 осіб, для вибіркової сукупності такого розміру стандартне відхилення становить 6,0–10,0%.

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Лідерами електоральних симпатій на Заході країни є Блок Ющенка „Наша Україна” та Блок Юлії Тимошенко. У Центральному регіоні знов-таки ці два блоки змагаються за перше місце, незначну конкуренцію їм складають СПУ Олександра Мороза та Партія регіонів. Схожа ситуація і на Півночі. На Сході країни безсумнівним лідером є Партія регіонів, яка значно випереджає решту партій. Відповідно Партія регіонів залишається лідером ще у двох регіонах – на Півдні та в АР Крим, де жодна інша політична сила на даний момент не може скласти їй конкуренцію.

Аналіз електоральних уподобань по окремих вікових групах показує, що в групі лідерів, тобто тих трьох партій, що мають найвищу підтримку серед електорату, немає суттєвих розбіжностей у підтримці тієї чи іншої партії представниками якої-небудь вікової групи. Тобто Партія регіонів, Блок Юлії Тимошенко та Блок Ющенка „Наша Україна” є політичними силами, що спираються рівною мірою на всі вікові групи населення.

Телевізійна політична реклама в оцінках населення

Лише 2% виборців не бачили жодної політичної реклами, 21% опитаних зазначив, що їм не подобається жодна реклама, 6% вагалися із визначенням, чи є така реклама, яка їм подобається.

Таблиця 11

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „На телевізійних каналах зараз часто транслюється політична реклама. Реклама яких політичних партій/блоків сподобалась Вам найбільше? ”, % (березень 2006 р.)

Партія регіонів	24	Перша група
Народний блок Литвина	19	
Блок "Наша Україна"	15	Друга група
Блок Юлії Тимошенко	12	
Соціалістична партія України	10	Третя група
Громадянський блок ПОРА-ПРП	7	
Опозиційний блок "НЕ ТАК!"	7	
Блок Наталії Вітренко "Народна опозиція"	6	
Комуністична партія України	5	
Український народний блок Костенка і Плюща	5	
Партія "Віче"	5	
Партія зелених України	3	Четверта група
Політична партія "Партія екологічного порятунку "ЕКО+25%"	3	
Блок народно-демократичних партій (НДП)	2	
<i>Інша</i>	0,3	
<i>Не бачив жодної</i>	2	
<i>Не подобається жодна</i>	21	
<i>Важко відповісти</i>	6	

Таким чином, ми маємо декілька умовних груп партій, реклама яких подобається населенню. До першої групи належать партії, чия реклама подобається 20–25% населення, до другої – 10–15%, до третьої групи увійшли партії, чия

реклама сподобалася більш ніж 5% опитаних. Те, наскільки політична реклама тієї чи іншої політичної сили сподобалася опитаним, прямо залежить від їхніх електоральних симпатій.

Очікування змін після виборів

Порівняння даних нинішнього соціологічного дослідження з результатами, які були отримані Українським інститутом соціальних досліджень та Центром „Соціальний моніторинг” напередодні парламентських виборів у березні 2002 р., засвідчує, що населення продовжує зберігати оптимізм, який у нього з’явився трохи більше року тому під час „помаранчевої революції”. Нині ледь не вдвічі більше респондентів (55%) висловили надію на те, що після виборів у Верховній Раді України буде створено стабільну більшість і це дозволить їй працювати ефективно.

Таблиця 12

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Чи буде, на Вашу думку, після виборів створена стабільна більшість у Верховній Раді України, що дозволить їй ефективно працювати”, %

	<i>Березень 2002 р.</i>	<i>Лютий 2006 р.</i>	<i>Березень 2006 р.</i>
Так, буде	29	47	55
Ні, не буде	41	27	24
<i>Важко відповісти</i>	30	26	21

Цікавим є ставлення до перспектив створення стабільної більшості серед представників різних політичних уподобань. Серед тих, хто підтримує „помаранчеві” партії та виборчі блоки, залишається більше оптимістів, ніж серед їхніх супротивників.

Таблиця 13

**Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Якою буде ця більшість – пропрезидентською чи опозиційною до діючого президента України?”, %
(березень 2006 р.)**

Пропрезидентська	34
Опозиційна до діючого Президента	40
<i>Важко відповісти</i>	26

Перехресний аналіз відповідей щодо очікувань створення більшості та відповідей на запитання, якою буде ця більшість, показує:

- 30% вірять в те, що буде створена більшість і що вона буде пропрезидентська;
- 28% вважають, що буде створена опозиційна більшість;
- 5% вірять у створення більшості, але не можуть визначитися із тим, якою вона буде;

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

- 24% не вірять в створення стабільної більшості в новому парламенті;
- 13% не можуть визначитися і щодо створення більшості, і щодо її позиції до Президента.

На сьогоднішній день 22% опитаних не може сказати, які політичні сили вони хочуть бачити в парламентській більшості.

29% у складі пропрезидентської більшості бачать водночас Блок „НУ” та БЮТ. На думку населення, пропрезидентська більшість може бути посилена СПУ, УНБ Костенка і Плюща та ПОРА-ПРП.

Електорат Народного блоку Литвина, СПУ та КПУ приблизно однаковою мірою очікує створення як пропрезидентської, так і опозиційної більшості в парламенті.

Найбільш радикально налаштовані щодо створення пропрезидентської більшості виборці УНБ Костенка і Плюща та Блоку „Наша Україна”.

Найбільш активні прихильники опозиційної більшості прихильники блоків „Не ТАК!” та Блоку Н. Вітренко „Народна опозиція”.

Виборці, що підтримують БЮТ, також більшою мірою орієнтуються на пропрезидентську більшість, хоча частина й припускає створення опозиційної більшості.

Прихильники Партія регіонів, навпаки, більше орієнтуються на створення опозиційної Президенту більшості, хоча серед них є такі, що бачать можливість створення й пропрезидентської більшості.

Таблиця 14

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Які політичні сили можуть утворити пропрезидентську більшість у новому парламенті?”, % (березень 2006 р.)

Блок "Наша Україна"	49
Блок Юлії Тимошенко	41
"Громадянський блок ПОРА-ПРП"	24
Соціалістична партія України	23
Народний блок Литвина	15
Партія регіонів	15
Український народний блок Костенка і Плюща	12
Опозиційний блок "НЕ ТАК!"	6
Блок Наталії Вітренко "Народна опозиція"	6
Комуністична партія України	5
Партія "Віче"	3
Блок народно-демократичних партій (НДП)	3
Партія зелених України	1
Політична партія "Партія екологічного порятунку "ЕКО+25%"	1
<i>Інша</i>	<i>1</i>
<i>Важко відповісти</i>	<i>22</i>

Таблиця 15

**Орієнтації різних груп виборців на підтримку виборчих блоків та партій залежно від співпраці блоків/партій з діючим Президентом України, %
(березень 2006 р.)**

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
Я більше схильний(а) підтримувати ті виборчі блоки та політичні партії, які співпрацюють з нині діючим Президентом України	34	76	37	48	11	23	16	46
Я більше схильний(а) підтримувати ті виборчі блоки та політичні партії, які виступають проти нині діючого Президента України	33	7	20	21	52	53	61	15
Я не підтримую ні тих, ні інших	13	8	13	16	15	15	11	15
Я не цікавлюся політикою	5	3	4	5	5	4	4	9
<i>Важко відповісти</i>	15	15	26	10	17	6	9	16

Загальний розподіл рівня підтримки виборчих блоків та політичних партій свідчить про протистояння між тими, хто схильний підтримувати діючого Президента України (34%), та тими, хто виступає проти (33%). Кризовість ситуації в українському суспільстві посилюється, і про це свідчить поглиблення розколу між тими, хто має пропрезидентські та антипрезидентські настрої. Регіональне „протистояння” (хоча й віртуальне) накладається на різницю між поглядами селян та мешканцями міст.

Таблиця 16

**Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Чим Ви будете керуватися, коли голосуватимете за виборчий блок або політичну партію?”, %
(Сума відповідей перевищує 100%, тому що респондент міг обрати декілька варіантів відповіді)**

Голосуватиму за виборчий блок (партію), який захищає близькі мені інтереси	50
У мене викликає довіру лідер (лідери) цього виборчого блоку (партії)	38
Голосуватиму за виборчий блок (партію), ідеологію якого я поділяю	29
Голосуватиму за виборчий блок (партію), який має найкращу програму	27
У списках виборчого блоку (партії) є політики, яким я довіряю	23
Мої знайомі або родичі голосують за цей виборчий блок (партію)	11
Хочу висловити протест проти політики влади	8
У списках блоку (партії) є люди (діячі мистецтва, спортсмени, бізнесмени), яким я довіряю	7
Інші виборчі блоки та партії – ще гірші	6
Голосуватиму за виборчий блок (партію), про який (про яку) я хоч щось знаю	6
Подобається реклама цього виборчого блоку (партії)	4
Просто за когось потрібно голосувати	4
Місцеві керівники закликають голосувати за цей виборчий блок (партію)	1
<i>Інші причини</i>	2
<i>Важко відповісти</i>	3

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Політична реклама, агітація та технології в оцінках населення (лютий 2006 р.)

Таблиця 17

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „На телевізійних каналах зараз часто транслюється політична реклама. Чи доводилося Вам бачити рекламу таких виборчих блоків. І якщо доводилося, то яке враження вона на Вас справила?“, %

	Не бачив(ла) їхньої реклами	Бачив(ла) рекламу	Подобається	Не подобається, дратує	Серед тих, хто бачив рекламу	
					Подобається	Не подобається, дратує
Блок "Наша Україна"	5	95	35	55	37	59
Народний блок Литвина	7	93	41	47	45	50
Опозиційний блок „Не так!“	11	89	25	58	28	66
Блок Наталії Вітренко "Народна опозиція"	14	86	26	54	29	63
Соціалістична партія України	16	84	30	45	37	55
Блок Юлії Тимошенко	21	79	30	43	40	54
Громадянський блок "Пора-ПРП"	32	68	23	48	29	63
Український народний блок Костенка і Плюща	38	62	16	39	27	63

Таблиця 18

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Назвіть лідерів партій та блоків, чий виступи на телебаченні, радіо, інтерв'ю в пресі справили на Вас позитивне враження?“, %

(Сума відповідей перевищує 100%, оскільки респондент мав можливість обрати декілька варіантів відповіді)

Партія регіонів	28
Блок Юлії Тимошенко	23
Блок "Наша Україна"	18
Народний блок Литвина	13
Соціалістична партія України	13
Блок Наталії Вітренко "Народна опозиція"	11
Комуністична партія України	9
Опозиційний блок "Не так!"	8
"Громадянський блок ПОРА-ПРП"	7
Український народний блок Костенка і Плюща	5
Партія "Віче"	2
Партія зелених України	0,2
Блок народно-демократичних партій (НДП)	0,2
Не пам'ятаю прізвища цих політиків, назви виборчих блоків чи партій	2
Жоден з політиків, блок чи партія не справили на мене позитивне враження	12
Важко відповісти	6

Таблиця 19

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Чи відомо Вам про масові заходи (зустрічі з виборцями, мітинги, концерти, благодійні акції, спортивні змагання тощо), які проводилися чи підтримувалися виборчими блоками та партіями протягом останніх двох місяців у Вашому місті?“, %

	Серед усіх	Вікові групи, років				
		18–28	19–39	40–49	50–59	60 років та більше
Так, я особисто брав(ла) участь у цих заходах	4	6	4	3	5	4
Був(ла) свідком цих заходів	10	13	10	10	10	7
Знаю про них від своїх знайомих, друзів	14	16	16	16	15	11
Знаю про них із телебачення, радіо або газет	12	11	13	13	11	12
Нічого не знаю про такі заходи	60	55	57	58	59	66

Молодь виявилася дещо більш активною щодо особистої участі чи спостереження за масовими передвиборчими заходами. Більш високий рівень особистої активності зафіксовано в АР Крим, м. Києві та Західному регіоні.

Таблиця 20

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Які саме виборчі блоки та партії проводили чи підтримували ці заходи?“, %

(Сума відповідей перевищує 100%, оскільки респондент мав можливість обрати декілька варіантів відповіді)

Блок Юлії Тимошенко	16
Партія регіонів	14
Народний блок Литвина	13
Блок "Наша Україна"	12
Блок Наталії Вітренко "Народна опозиція"	5
Соціалістична партія України	5
Комуністична партія України	4
Опозиційний блок "Не так!"	4
Український народний блок Костенка і Плюща	3
"Громадянський блок ПОРА-ПРП"	3
Інша	0,1
Не знаю, які блоки (партії) проводили заходи	2
Не пам'ятаю назв цих блоків (партій)	2

Таблиця 21

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Чи вплинули ці заходи на Ваше ставлення до виборчих блоків або партій, які їх проводили? Якщо вплинули, то як саме?“, %

	Так	Ні	Нічого не знають про заходи
Ваше ставлення до виборчих блоків та партій, які проводили ці заходи, змінилося на краще. Зазначте, до яких саме партій та блоків Ваше ставлення змінилося на краще	19	21	60
Ваше ставлення до блоків та партій, які проводили ці заходи, не змінилося	23	17	60
Ваше ставлення до блоків та партій, які проводили ці заходи, змінилося на гірше. Зазначте, до яких саме партій та блоків Ваше ставлення погіршилося	9	31	60
<i>Важко відповісти</i>	5	35	60

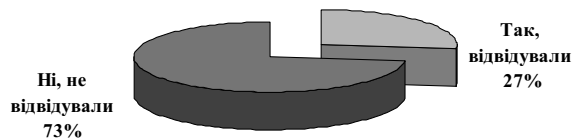

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Чи відвідували протягом останніх двох місяців Ваше помешкання агітатори виборчих блоків та політичних партій?“, %

Таблиця 22

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „За які виборчі блоки та політичні партії закликали Вас голосувати ці агітатори?“, %
(Сума відповідей не дорівнює 100%, тому що респондент міг обрати декілька варіантів відповіді)

	Серед усіх	Серед тих, чий помешкання відвідували агітатори виборчих блоків та політичних партій
Блок "Наша Україна"	12,4	45,4
Партія регіонів	8,1	29,6
Блок Юлії Тимошенко	7,1	26,0
Народний блок Литвина	5,2	19,3
Соціалістична партія України	4,0	14,7
Комуністична партія України	3,9	14,1
Блок Наталії Вігрєнко "Народна опозиція"	2,7	9,9
Опозиційний блок "Не так!"	2,6	9,4
"Громадянський блок ПОРА-ПРП"	1,2	4,6
Український народний блок Костенка і Плюща	1,0	3,5
<i>Інші</i>	0,3	1,2
<i>Агітували голосувати за партії чи виборчі блоки, яких немає на картці</i>	0,4	1,4
<i>Важко відповісти, не пам'ятаю</i>	1,6	6,0

Таблиця 23

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Чи можете Ви сказати, що ця агітація якимось чином вплинула на Ваше рішення стосовно того, за який виборчий блок (партію) голосувати?“, %

Ця агітація ніяк не вплинула на мене	17
Я і раніше збирався (збиралася) голосувати за саме за цей блок (партію)	5
Так, я вирішив(ла) голосувати саме за той блок (партію), за який мене агітували голосувати	1
Після цієї агітації я вирішив(ла), що, скоріше за все, не буду голосувати за блок (партію), за який мене закликали голосувати	1
<i>Інше</i>	<i>1</i>
<i>Важко відповісти</i>	<i>2</i>
<i>Питання не ставилось</i>	<i>73</i>

Очікування змін після виборів (березень 2006 р.)

Необхідно відзначити, що, незважаючи на складнощі суспільного життя, майже половина населення вірить у перемини на краще після виборів. Так, 45% респондентів відповіли, що, на їхню думку, загальна ситуація в Україні після виборів поліпшиться, 48% вважають, що після виборів у Верховній Раді України буде створена стабільна більшість і це дозволить їй ефективно працювати.

Звичайно, існують певні відмінності за регіонами країни. Найбільший оптимізм проявили респонденти в АР Крим, на Півдні та на Заході країни. Тут відповідно 58, 48 та 50% опитаних вірять в те, що після виборів загальна ситуація в Україні поліпшиться, а 56, 53 та 54% респондентів переконані, що у новообраній Верховній Раді України створиться стабільна більшість і це ефективно посприє ефективності її діяльності. Найгірші сподівання щодо поліпшення ситуації в країні висловило населення на Півночі України. Тут лише 38% вірять в це, тоді як 14% бояться, що вона взагалі погіршиться (в АР Крим 3%, на Заході країни 4% страшаються гіршого).

Порівняння даних цього соціологічного дослідження з результатами, які були отримані Українським інститутом соціальних досліджень та Центром „Соціальний моніторинг” напередодні парламентських виборів у березні 2002 р., засвідчує, що в лютому 2006 р. ледь не вдвічі більше респондентів (45 проти 25%) висловили надію на те, що у цілому ситуація в країні після виборів поліпшиться.

Хоча трохи менше, та все ж таки значна частина опитаних (37%) вірить у те, що після парламентських виборів рівень взаємодії між Верховною Радою України, Президентом України та Кабінетом Міністрів України буде вищим, ніж за теперішнього складу Верховної Ради України. Однак і це удвічі більше, ніж було напередодні парламентських виборів у березні 2002 р. – 18%.

Таблиця 24

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Яким чином, на Вашу думку, зміниться загальна ситуація в Україні після виборів до Верховної Ради України”, %

	<i>Березень 2002 р.</i>	<i>Лютий 2006 р.</i>
Ситуація поліпшиться	25	45
Ситуація не зміниться	51	32
Ситуація погіршиться	10	9
<i>Важко відповісти</i>	13	14

Таблиця 25

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Як Ви вважаєте, чи буде після виборів налагоджена тісніша та конструктивніша взаємодія між новим складом ВР України, Президентом України та Урядом порівняно з тим, як це було за теперішнього складу ВРУ?”, %

	<i>Березень 2002 р.</i>	<i>Лютий 2006 р.</i>
Рівень взаємодії між Верховною Радою, Президентом та Урядом після виборів <u>буде вищим</u> , ніж за теперішнього складу Верховної Ради	18	37
Рівень взаємодії між Верховною Радою, Президентом та Урядом буде <u>приблизно таким же</u> , як і за теперішнього складу Верховної Ради	47	35
Рівень взаємодії між Верховною Радою, Президентом та Урядом <u>буде нижчим</u> , ніж за теперішнього складу Верховної Ради	12	12
<i>Важко відповісти</i>	23	16

Найбільш оптимістичними щодо перспектив налагодження після виборів тіснішої та конструктивнішої взаємодії між основними гілками влади є респонденти в АР Крим (59%) та Західного регіону країни (46%), найменше вірять в це виборці м. Києва (31%) та на Сході країни (27%).

Якщо в селах 41% опитаних все ще надіються, що після виборів поліпшаться стосунки між владними структурами, то в малих містах таких лише 25–30%.

Цікавим є ставлення до перспектив співпраці між Верховною Радою України, Президентом України та Урядом України після виборів серед представників різних політичних уподобань. Як видно з таблиці 23, серед тих, хто підтримує „помаранчеві” партії та виборчі блоки, залишається більше оптимістів, ніж серед їхніх суперників. Так, серед тих, хто під час проведення соціологічного дослідження відповів, що прийде на вибори і візьме в них участь, 62% прибічників Громадянського блоку „ПОРА–ПРП” вірять у перспективи поліпшення співпраці між гілками влади. На таких же позиціях стоять 56% прибічників Блоку „Наша Україна”, 48% – Українського народного блоку Костенка і Плюща, 47% – Блоку Юлії Тимошенко. Дещо випадають з цього ряду прибічники Соціалістичної партії України, серед яких оптимістичні сподівання висловлю-

ють лише 34% опитаних. Мало вірять у те, що владні структури після виборів співпрацюватимуть краще, прибічники „антипомаранчевих” сил: серед тих, хто підтримує Комуністичну партію України, таких 30%, серед прибічників Опозиційного блоку „Не так!” – 31%, серед прибічників Партії регіонів – 36%.

Таблиця 26

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Як Ви вважаєте, чи буде після виборів налагоджена тісніша та більш конструктивна взаємодія між новим складом Верховної Ради України, Президентом України та Урядом України порівняно з тим, як це було за теперішнього складу Верховної Ради України”, % серед прихильників різних партій та блоків

Назва виборчого блоку чи партії	Рівень взаємодії буде вищим, ніж тепер	Рівень взаємодії буде приблизно таким же, як тепер	Рівень взаємодії буде нижчим, ніж зараз	Важко відповісти
СЕРЕД ВСІХ ОПИТАНИХ	37	35	12	16
„Громадянський блок ПОРА–ПРП”	62	21	12	5
Блок “Наша Україна”	56	28	6	10
Український народний блок Костенка і Плюща	48	29	16	7
Блок Юлії Тимошенко	47	35	8	10
Народний блок Литвина	42	26	18	14
Блок Наталії Вітренко „Народна опозиція”	37	36	12	15
Партія регіонів	36	37	14	13
Соціалістична партія України	34	37	15	14
Опозиційний блок „НЕ ТАК!”	31	42	16	11
Комуністична партія України	30	33	16	21